

سەكەراتىن ماتسووى و چرىسكىن شەقا تارى

سەكەراتىن ماتسووى و چرىسكىن شەقا تارى

فېنك وەعدە ئەزىز*

دىرۆكا مروفان و ژيانا وان ب ھەمى جوداھىيانقە ژ كۆمەكا ئەقراز و نشىقى و چەپ وچویران پىنكھاتىيە و بوویەر و كەتوارىن جودا دروست كرىنە ئەف بوویەرە بوینە ھوکار و نژىنا وان ژنقىشەكى بۆ نقىشەكى دى و سەنگەكا قورس ل سەر ناخى مروفان چىكرىيە، ئەف سەنگە قورس بووینە پەيقىن زىندانكرى دناخ و دەرونى تاكە كەساندا، سروشتى مروفان وەسا دخوازىت خوە ژ پەيقىن زىندانكرى قورتال بكەت، ئەف پەيقە دىيەت ھىندەك ھىقى و ئارمانجىن بى ئومىد بن يان عشق و ئەقىنا خودايى بىت يان يارى و ھەردىسان چىدبىت ئەف پەيقە زوم و زوردارى و ھەژارى و كىمدەرامەتى بىت. دەرتىخستنا وان ژ بۆ كەسى بەرامبەر

* قوتابى ل كۆلىزا پەروەدا ئاكرى - پشكا زمانى كوردى

یان ژی دارشتنا په یشان و نقیسینا وان ب شیوی هوزانی و په خشانې .

ههروه کو ناشکرا د ریاز و بوونا مروفاندا هزروبر ل سهر هه سارا ئهردی د هه می بواراندا دم بو دهمی گوهرین هاتینه کرن و هه ولا نیخازیی و گورانکاریی و پیشقه چوونئ هاتییه کرن، هه لبه ستا هایکوژی ب فی رهنگی دهستیپکا

دورستبوونا وی کو ب پرۆسه کا دیر و درپژفه گریدایه و ژ بو مه به ستین جودا هاتینه به رهه مئینان، ب شیوازه کئی هشیار ئه وژی دگله ئه ده بی د قوناغین هه فپشکدا ده رباز بوویه و ههروه سا بوویه ئایکونئی ناساندنا ملله تان و به رده و امییا داب و نه ریټان.

د دیرۆک و ریبازا ئه ده بیدا چه ندین فورمین جیاواز سه رهه لدایه ژ وان فورما هه لبه ستا هایکوویه. هایکو ژانره کا ئه ده بیا ژاپونیه وه کو هه رجوره کی ژ جورین ئه ده بی، ئه ف فورمه ل ژاپون سه رهه لدایه و دهستیپکا وی دگله دوو فورمین دی یین هه لبه ستی بوو ئه وژی (تانگا و رینگا) تانگا جور هه لبه سته کا ئاست به رزبوو ژ بو چینین بلند و ئاست به رز و دهسته هلاتدارا دهاته نقیسین ژ (پینچ) ریزان پیک دهات هه رسئ ریژین دهستیپکئ دگوتئی (کامی نوکو) کو هه لبه ستفانه کی دنقیسین و پاشان هه لبه ستفانه کی دن دهات و دوو ریژین دی دنقیسین ئانکو هه مان هه لبه ستفانی ئیکئ نه بوو و دگوتنه وان دوو ریژین هه لبه ستی (سیمو نوکو) هه ردوو پیکفه ژ (۳۱) برگان پیک دهاتن ب فی شیوه ی:

- ۱- ریژا ئیکئ ژ (۵) برگه یان پیک دهات
- ۲- ریژا دووی ژ (۷) برگه یان پیک دهات
- ۳- ریژا سیی ژ (۵) برگه یان پیک دهات
- ۴- ریژا چارئ ژ (۷) برگه یان پیک دهات
- ۵- ریژا پینچئ ژ (۷) برگه یان پیک دهات

ئه فه سه به رت تانگا بوو، پشتی خه لکئ ژاپونی دیتی تانگا یا بو ئه رستو کراتییا دهیته نقیسین، به روفازی هنده ک هه لبه ستفانین نوی رابوون ب نقیسینا (رینگا) کو هه ست ب نالین و ئیشانا چینا کریکار و هه ژاران دکر دا ئه وژی بی به هر نه بن ژ جوره ک ژ جورین هه لبه ستی، کو تانگا ب دایکا هایکووی دهیته نیاسین.^(۱)

د ا بهین کاکلکا بابه تی روهن بکه ین دسه فه کا تاری دا و د سه که راتاندا یه که م ماموستاین هایکووی ب نافئ (ماتسوو باشو ۱۶۴۴-۱۶۹۴) رابوو ب نقیسینا هایکووی به ری ماتسووی هایکوو تنی په ند و ئاموزگاری و ناخفتنین مه زنان بوو به لی ماتسووی جوانیا ره نگان و بیهنا سروشت و وه رزان دبرگه و ده قین هایکوویدا جوانی به لافکر.^(۲) ئیک ژ مه رجین هه ره گرنگ د هنافین هایکوویدا

ماتسوو باشو

پيته ب سنوران نادهن، فئجا پئدفييه ئهف جوړه ههلبهسته بهلاقبيت و نالبيت دگهل ههلبهستين جودا و ئاستين رهوشه نيري بين گهلئين جياواز، ههلبهت ب ريكا بازرگانين گهلهك زانست و زانين هاتنه بهلافكرن ئانكو نه ب تنن بازرگاني بوو، بهلكو زانست و زانين زي ب ريكا ئالوگوريا بازرگاني دهاته بهلافكرن، هايكو زي تيك ژ وانه كو ل سالا ۱۸۵۶ ب ريكا ئالوگوريا بازرگاني د ناقبه را ژاپون و نه مريكا و نه وروپا و وهلاتين دي كو ب شيوي كورت و پوخت و واتايه كا زور گه هشته نه وروپا و نه مريكا و وهلاتين دي، (ريجنالد هوراس بليس ۱۸۹۸_۱۹۶۴) ل سالا (۱۹۵۷) رابوو ب وه رگيرانا تيكهم په رتوكا هايكو كو ل چار بهرگان پيك دهات ژ زمانن ژاپوني بو زمانن ئينگليزي. (۶)

ريجنالد هوراس بليس

روبندرونات تاگور

توماس ترانسترومر

هايكو و خهلاتي نوبل

روبندرونات تاگور سالا ۱۹۱۳ يه كه کم كه س بوو خهلاتي نوبل ب نه دهه ب و ههلبه سته هايكو وهرگرتيه. (۷)

ههرديسان توماس ترانسترومر ل سالا ۲۰۱۱ خهلاتي نوبل ب ده سته ئينايه. (۸)

په يدا بوونا هايكوين ل وهلاتين عهريه

هايكو جوړه ههلبه سته كا نوي بوو د بياقي نه ده بيدل دهف عهريه بان، ژ بهر وي چه ندي كه فته بهر هيرشه كا ره خني و كو مه كا ئاسته نگان. ههلبه ستفان عزه دين مناسر سه ره راي هه مي ئاسته نگان بهرده وام بوو ژ نفيسينا هايكوين و بوو پشه نكن ههلبه سته هايكو، ژ هه ميان ب ناف و دهنگر (هايكو تانكو) بوو، د نافه راستا سالتن هه شتياندا به لاقبوونا هايكوين ده ست پيكر و د ماوي ۱۰ سالاندا ب شيوه يه كي بهر چاف جهي خو د ناف عهريه باندا گرت. و ههلبه ستفانان ده ست ب نفيسينا ههلبه سته هايكوين كر و ل

سه دي بيست و يه كي سه دان ههلبه ستفانين عهريه به ره ف هايكويننه هاتن و هايكو گه هشته گوپيكي و چه ندين بهرهم هاتنه هه بووني و په رتوك ب زمانن عهريه ل سه ر هايكوين هاتنه نفيسين و چاپكرن، ههروه سا دامه زراندا چه ندين گروه و كو مه لان و دهركه فتنا روژنامه و گو فاران، هه رديسان چه ندين نافين جياواز بو ف جوړه ههلبه سته

(كيگو) هه بيت ئانكو وهرزه په يف چ ب شيوه يه كي راسته وخو يان نه راسته وخو ب في شيوه ي (ده ستيك، نافه ند، دووماهيك)، نه م هه مي دزانين نه و كه سي رادبيت ب نفيسينا ههلبه سته ديبيزن ههلبه ستفان، به لي نه و كه سي رادبيت ب نفيسينا هايكوين ديبيزن (هايكيست) (۳) كيگويا راسته وخو به حسا وهرزين سالي دكه ت ب شيوه يه كي راسته وخو نه گه ر نمونه ياك (كوباياشي ئاسا) يي ژاپوني بو كيگويا راسته وخو بينين ده ما ديبيزيت:

كوباياشي ئاسا

عزله الشتاء
مستمعا، ذلک المساء،
لأمطار الجبل. (۴)

دي بينين ب شيوه يه كي راسته وخو به حسا وهرزي سالي كري نه وزي وهرزه په يفا وي زفستانه ده مي ديبيزيت:

تنن بوونا زفستانن
گوهداريا وي ئيفاري
بو بارانا چي اي

و نه گه ر نمونه يه كا دي ژ نه ونيين (يوسا بوسون) بينين:

قادمه من الغرب
تتجمع الاوراق المتساقطة
في الشرق (۵)

نه گه ر بنيرينه هايكويي هايكيستي ژاپوني (يوسا بوسون) كيگويا نه راسته وخو بكار ئينايه به لگين كه فتي ئاماژه يه بو وهرزي پاييزي و ديبيزيت:

يوسا بوسون

هات ل روژنافا
خرفه بوونا به لگين وهريايي
ل روژه لاتي

هايكو چاوا ژ سنورن ژاپوني ده ربازي وهلاتين دي بوو؟ ژ بهركو ههلبه ست ل هونه رين نه ده بيه و زانستين جودانه نه وين نه شين همين زيندانكري ل ژينگه هك و جوگرافيا هك توخيكري و دزانين نه ده ب و رهوشه نيري

احمد شاملو

دیسان نفیسین و دهربرینا وان د نافدا ههیه. هه دیسان (عباس کیارستمی، رضا جعفری، محسن رجایی... هتد) ئەڤه و چه ندین ههلهبستفائین دی رۆل هه بوو د هایکۆییدا. (۱۴)

هندهک نمونه یین فارسی دهربارهی هایکۆیی

می گریست

به قناری کوچکی

دل باخته بود. (۱۵)

(احمد شاملو)

عباس کیا رستمی

چه کسی می داند

درد غنچه را

به هنگام شکفتن؟ (۱۶)

(عباس کیا رستمی)

برکه کهن، آه!

جهیدن غوکی -

آوای آب.

ماتسو باشو - ترجمه احمد شاملو و ع. پاشای (۱۷)

ع پاشایی

سهره لهدان و نفیسینا هایکۆیی ل دهف کوردان

دهما هایکۆ ل سنوورین خۆ دهر باز بوو بابهک

دگه ل تۆز و کولیلکان دگه ل خۆ هه لگرت و رووبه ره کی

به رفره هه ل سه لبقا کوردی ڤه دیت و جهی خۆ گرت.

وه کی هه می زمانین دی (عه ره بی، ترکی، ئینگلیزی،

فارسی و روسی... هتد ئەو گورانکاری و تایبه تمه ندی

د ناف هایکۆیی ژلایی کیشناسی و پیزمانی جهی

خۆ ب ساناهی گرت، زمان بو زمانی جیاوازییا خو

ههیه ژ لاین ریزمانی و ئەم نه شین خۆگری بدهین

ب وان ۱۷ برگان یی ژاپۆنیڤه، چونکی ل زمانه کی

دبن ۱۷ به لئ ده می ئەم بو زمانه کی دی وهر دگیرین دی

بینن ژمارا برگان زیده دبن یا کیم دبن، ئەڤه تشته کی نورماله

د نافه راستا سالتین هه شتیاندا مامۆستا (له تیف هه له ت)

گۆتاره کا عه ره بی وهر دگیریته سه ر زمانی کوردی و د گۆفارا

(به بیان) دا به لاف دکت کو ئەڤ گۆتاره تایهت بوو ب

هه لهبستا ژاپۆنی و د نافدا هایکۆژی هه بوو و رۆلی هندهک

ژ هایکیستین ژاپۆنی، که واته د نافه راستا سالتین هه شتیاندا

په یڤا هایکۆ هاتیبه د نافا جۆگرافیا ئەده با کوردیدا، به لئ ژبه ر

وی ملاملانی و وان قۆناغین ئەده با کوردی تیرا دهر باز بووی

ژ هه لهبستا کلاسیک بو هه لهبستا نوو کو هه لهبستفائین

هاتنه دانان وه کو (هه لهبستا نه رم، روناھی، ئایبگرام (ایبگرام)).

(عزالدين المناصر) یی ڤه له ستینی یه که م

کهس هه لهبستا هایکۆ نفیسییه و دامه زیننه ری

راسته قینه یی هایکۆیا عه ره بی بوو ل سالا ۱۹۶۴

(۹).

ل سالا ۱۹۷۳ (صفاء الشاطر) رابوو ب

وه رگیران و چاپکرنا یه که مین په رتوک یا (دونالد

کین) ی ئەوا ب نافی (شعر الیابانی الحدیث)

بوو (۱۰).

دوو نمونه یین هایکیستنی مه غربی سامح

ده رویش

مُتَبَرِّجَةٌ،

لا تَبَالِي بِالْخَرِيفِ سامح درویش

شَجَرَةُ النَّارِجِ (۱۱)

البُستَانِيّ،

مع مُشَبِّعِيه

تَسْبِيرُ أَوْراقِ الْخَرِيفِ (۱۲)

هایکۆ ل دهف فارسان

یه که م شاعری فارس ئاشنا بووی ب هه لهبستا

هایکۆ (سه راپ سپهری) بوو، گه لهک گه شت

کیرنه بو وه لاتین هند و چین و ئیتالیا و پاریس

و ل سالا ۱۹۶۰ به ره ڤ ژاپۆن گه شت کر و

سه ره له لی هه لهبستا هایکۆیا ژاپۆنی بوو و

سه رسامی هه لهبستا هایکۆیی دبیت. (۱۳)

سه راب سپهری

ئه گه ره هه لهبستین سه رابی بخنین دی بینن

کاریگه ری و داخباریا هایکۆی د نافا هه لهبستین

وی دیار و ئاشکرایه و ساخله تین هه لهبستا

هایکۆ دروون و کۆمه کا هایکۆیین فه ره نسی

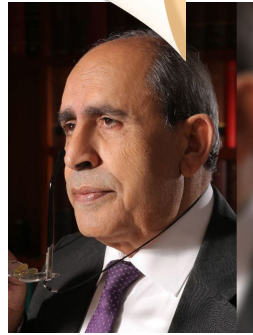
و ئینگلیزی وهر گیرانه سه ر زمانی فارسی، و

سالتین هه شتیاندا (ع. پاشایی وئه حمده شاملو)

هه ولین وان دیارن بو هه لهبستا هایکۆیی و

ل سالا ۱۹۹۹ په رتوکه کی ب نافی (هه لهبست

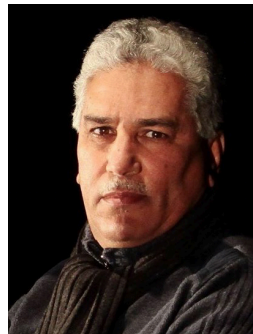
ژاپنی از اغاز تا امروز) وهر گیرایه و چاپ دکن

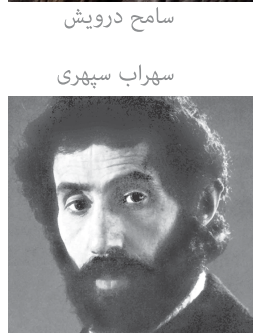
عزالدين المناصر

صفاء الشاطر

سامح درویش

سه راب سپهری

شەمال ئاكرهیی

وی سەردەمی مژیلی گوهرینتی بوون و ژ وانا (جەمال شارباژێری، شێرکو بیكەس، عەبدوللا پەشیو، لەتێف هەلمەت... هتد) ل سالی نۆتان ژێ ئەو هەلبەستفانی چووینە دەرڤە هەندە هایكۆ نفیسین وەكو دەستپێكەك كو ئێك ژ وان هایكۆنفیسێ دیاری دەرڤەرا بەهدینان "شەمال ئاكرهیی" بوو، یا گرنگ ئەوە كو ل سالی دوو هزاراندا ل هەریمە هەندەك كەس كو ب تیلین دەستان دەهاتنە هژمارتن دەست هافیتە نفیسینا هایكۆیی و د رۆژنامە و گوڤاراندا بەلاف دكرن، ئێكەمین پەرتوكا هایكۆ كو هاتبیتە چاپ و بەلافكرن ب زمانێ كوردی ل رۆژھەلاتا كوردستانی، ئافرەتەك بوو ب نافێ (شەویار گولابی). هەردیسان قوبادی جەلی زادە ل سالا ۲۰۰۸ هەولا نفیسینا كۆمەكا هایكۆیان دایە و د رۆژناما (رەخنە ی چاودێر) دا بەلافكریە، هەردیسان "نادیە كریم" كو ئێك ژ پر بەرھەمترین هایكیستا كوردە چەندین بەرھەم هەنە ب نافین (ئەستێرە چاودا دەگری، بەفر لەھەور دەترسێ، دل ئاوازی ژیان دەژەنێ) (۱۸). لئ وەكو بەرھەمەكێ تاییەت ب هایكۆیی،

تیروژ نامیدی

رۆژنامەفان و هەلبەستفانی كورد، شەمال ئاكرهیی ئێكەم هایكۆنفیسە ل باشووری كوردستانی دیوانەكا تاییەت ب هایكۆیا كوری بەلافكری ل سالا ۲۰۱۰ ل ژیر نافین "سیتافكین دوھی و ئەفرۆ" وەكو ئێكەم پەرتوكا چاپكری دەیتە دانان.

ئالوزم
دافین خوە ل دۆر من نه ئالینه
دی خو ژدەست دەی! (۲۰)
تیروژ نامیدی

بە هەناسە ی ساردەو،
بە کومال گەلاکان لە گور دەنی _
زستان! (۲۱)

لە قەراغی مردن،
بەدوای ژیان دەگەری -
چولە کە یەك؟ (۲۲)
محەمەد مەلا رەحمان

لە پشت هەر پەنجەرە یەکی داخراو،
روناییەك هە یە _
خوی دەسووتینی! (۲۳)
سامان گەردی

خەندە ی گول نە بی
کوا ئارەزوی فرینی هە یە؟
پەپولە! (۲۴)
ملکو ئەحمەد

ئەڤەژێ ئێك ژ هایكۆیین (شەھناز یوسف) ب لاتینی د
پەرتوكا خودا بەلافكریە

ھەندك ژ هایكۆیین كوردی

-دوھی یا من،
هەمی یا کە لە کە بووی
د پاییزی دا.

-عەفرین تاری و رەش،
نکارن هە یف و رۆژی
هەرتم ڤە شیرن.

-هەمی پەرەسیلک،
ل پاییزی بار دکەن
هتیلین دڤالانە. (۱۹)

شەمال ئاكرهیی

Ronahî,
Tarîtiyê derbas dike
Bê şikestin (25)

هایكۆ و حالەتین وی
جۆرج سوید كو ئێكە ژھەلبەستفان و دەروناس و
هایكۆنفیس پستی لیکۆلینکرین ل سەر چەند هایكۆیا
د ئەنجامدا دەرکەفت هایكۆ ژ سێ حالەتان پێك دەیت
ئەوژی ئەڤەنە

- ۱ هایكۆیا سروشتی
- ۲ هایكۆیا مروڤی
- ۳ هایكۆیا مروڤ و سروشت پێكڤە

بنه ماو مهرجین هایکوی چنه؟

۱. کورتبری (شیومی) کو ئیکه ژ مهجین هه ره گزنگ.
۲. برکه بهندی (5+8+0) ب کومکرنا هه رسن دیران نه گهر دیرا دووین هفت برکه بیت دی گهلهک باشتر بیت.
۳. هه بوونا خالهنندی (کریچی) یا پیدقیه.
۴. هه بوونا کیگوبا ئانکو وه رزه په یف.
۵. هه بوونا واتای د نافا دیراندا.
۶. دهقه کئی سروشتی بیت.
۷. هه بوونا وینان د نافا هایکوییدا .

۸. ب زمانه کئی رون و ب مژداری بهیته نفیساندن (۳۲)

نهم دشین بئ دوودلی بیژین گوهه ری هایکویی رهنگفهدانا سایکولۆجیه ژبو بوویهر و دیارده و هه لچوونین مروقی دسروشت و ژینگه ها ویدا، هایکو نه و پیگه هه کو مروق فان هه لچوونان پئ ده بریت ئانکو هه ستین خو ب شیوازه کئی سه رنج راکیش بکه ته هوکارئ دلخوشیا خه لکی ژبو ب ده ستقه ئینانا حالته بخته وهه ری و دلخوشیه کا بلندتر کو هه ست و هه لچوون دبنه نه نجام ل شوینا نارمانجان .

و ل دووماهیکی بو مه دیار بوو دگه ل بورینا چه ندین سالا و سه ره رای که فنارییا هایکوی پیلای هایکوی دگه ل ده می پیشقه دچیت به روقاژی ژانرین دین یین نه ده بی کو د ماوه کیدا ل گوپیتکی بوون، بورینا ده می به ره ف ژناقچوونی دچوون هه روه کو دیار نهم د سه رده مه کیدا دژین جفاک و وه رگر هه ز ژ هه لبه ستا کورت و پوخت دکهن و واتابه ک سه رقه یی هه بیت، سه ره رای وان هیرشین ته کنولۆجیایی و تورین جفاکی بو سه ر کومه لگه هئ دینین کو عاقاری ره وشنییران به ره ف که سکا تیا هایکوی دچن و هایکو ژبواری خو گرتیه د نافا کومه لگه ها کوردیدا و کاردکه ته سه ر لفاندن و لیکدانه فا هزر و بیرین وه رگری، هه ردیسان هایکو کورت و پوختیا جیهانا هایکیستییه (هه لبه ستفان) وه کو دیار هه رده می دیتن به رفره ه دبیت ده برین، ب زه حمه ت دکه فیت چونکی سروشتی هایکوی وه سا دخازیت په یقین کورت و پوخت تیدا بهینه بکارئینان، چونکی نافه روکا وی پری واتا و پری په ستانه و هه ر ده ما بخینی واتا وی پتر لئ دهیته، که واته بو مه دیار دبیت کو ل فی سه رده می سه ره رای کیمبوونا خاندنه فانان، به لئ هایکوی جهی خو گرتیه و یا گونجایه دگه ل خاندنه فانیت فی سه رده می، چونکی هه لبه سته ک کورت و پوخت و پری واتایه، دقیت ئاماژی ب وی چه ندی ژی بدهین کو هایکو ژ وه لاته کی بو وه لاته کی دن جیاوازه، چونکی ژینگه هئ وان جیاوازه بو نموونه، ژینگه ها ژاپون نه وه ک ژینگه ها وه لاتین عه ره بی و ئینگلیزانه و نه فه هوکاره که کو هایکو د جیاوازین، ژبه رکو هایکوی وه رزه په یف

هایکویا سروشتی نهو جوړه هایکویه کو ئاماژی ب مروقی و تشین ده سترکد ناکه ت ته نانه ت ئاماژی ب شینه وارین مروقان ژی ناکه ت، ب تنی وه رزه په یفن یان بکار ئینانا هنده ک هیما و ئاماژه بو وه رزین سالی ل دیف وی فه کولینا جوړج سویدی کری ۲۰٪ نهو به ره هه مین د گو فارین هایکویاندا دهیته به لافکرن نه فه جوړه هایکویه یه. (۳۶)

بو نموونه:

به کلته ی به فر و چوغه ی گیا؛

له گه ل به هار له ژووانه _

چیا! (۲۷)

په ری عه بدوللا

هایکویا مروقی نهو جوړه هایکویه کو گه له ک جارن ب نافئ "سن ریو" دهیته نافکرن (سن ریو شیوازه که کو هنده ک جارن بابه تین روژانه یان که نی و سوعه ت یان په ند و پرسیار بخوفه دگریته) د قیره دا ئاماژی ب لایه نی ده روونی و جهسته یی مروقی دکه ت و نافه روکا ویدا هیچ سروشت تیدا نینه و تیکه لی سروشتی ناکه ت ب نیزیکی ۲۰٪ هه تا ۲۵٪ نهو به ره هه مین د گو فارا هایکوییدا به لاف دبن فی جوړی بخوفه دگریته. (۲۸)

پیا سه ده کم

به سه رپوش و په لاشه وه

به بی شوین پی (۲۹)

رزگاری جه باری

هایکویا مروق و سروشت پیکهاته ژ دنیا یا سروشتی و جیهانا مروقی و ده رباره ی فی حالته ی (پوردا) ریقه به ری ده سپیکئی یی نه نجومه نی هایکوی ل نه مریکا دگه ل فی جوړه حالته ی دابوو و گو ت (مروق و سروشت ژیک فه نابن وهه ردووکان په یوه ندیه کا راسته وخو پیکفه هه یه و نه فه جوړه خودانا خو وه رزه په یفانه و نیزیکی ۶۰٪ به ره هه مین د ناف گو فارین هایکوییدا فی حالته ی بخوفه دگریته) (۳۰)

هه ر وه ک فی نموونی :

هه وری ره ش،

کینه کانی داپوشیوه،

پرچه خاوه که ی!

(ها فان محمه د) (۳۱)

تیدا هه‌نه، ئانکو کیگو، ئەفه ژێ جیاوازیی دئیخته د ناڤا
هایکووییین وه‌لاته‌کی بو وه‌لاته‌کی دی .

لیستا ژێده‌ر

۱. نماذج من هه‌له‌به‌ست الهايکو و تاريخه و قواعد و تعريفه، قواعد هه‌له‌به‌ست الهايکو، د مالپه‌رئ:

<https://www.tathwir.com/2022/12/Haiku.html?m=1>

۲. الهايکو في هه‌له‌به‌ست العربي...هل هو تقليد ام تجديد، د مالپه‌رئ:

<https://www.google.com/amp/s/www.syria.tv/%25D8%25A7%25D9%2584%25D9%2587%25D8%25A7%25D9%258A%25D9%2583%25D9%2588-%25D9%2581%25D9%258A-%25D8%25A7%25D9%2584%25D8%25B4%25D8%25B9%25D8%25B1-%25D8%25A7%25D9%2584%25D8%25B9%25D8%25B1%25D8%25A8%25D9%258A-%25D9%2587%25D9%2584%25D9%2587%25D9%2588-%25D8%25AA%25D9%2582%25D9%2584%25D9%258A%25D8%25AF-%25D8%25A3%25D9%2585-%25D8%25AA%25D8%25AC%25D8%25AF%25D9%258A%25D8%25AF%25D8%259F%3famp>

۳. نماذج من هه‌له‌به‌ست الهايکو و تاريخه و قواعد و تعريفه، قواعد هه‌له‌به‌ست الهايکو، مالپه‌رئ:

<https://www.tathwir.com/2022/12/Haiku.html?m=1>

۴. .. الحياة والموت.. قصائد «هايکو» علمية، مالپه‌رئ:

<https://poetspub.com/2021/12/26/%D8%A7%D9%84%D8%AD%D9%8A%D8%A7%D8%A9%D9%88%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%88%D8%AA-%D9%82%D8%B5%D8%A7%D8%A6%D8%AF-%D9%87%D8%A7%D9%8A%D9%83%D9%88-%D8%B9%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%8A%D8%A9/>

۵. هه‌مان ژێده‌ر

۶. يانه‌ی هايکو، له کلاسیکی ژاپۆنه‌وه بو ئەمرۆی هايکووی کوردی:

<https://m.youtube.com/watch?v=pqq9Hz9eSbg>

۷. هه‌مان ژێده‌ر

۸. هه‌مان ژێده‌ر

۹. هه‌مانت ژێده‌ر

۱۰. هه‌مان ژێده‌ر

۱۱. هايکو: رفيقٌ يعيدُ تشكيل الّهباء-سامح درويش- مجلة رسائل الهه‌له‌به‌ست د د مالپه‌رئ:

<https://www.poetryletters.com/mag/%D9%82%D8%B5%D8%A7%D8%A6%D8%AF/%D9%87%D8%A7%D9%8A%D9%83%D9%88-%D8%B3%D8%A7%D9%85%D8%AD-%D8%AF%D8%B1%D9%88%D9%8A%D8%B4-5/>

۱۲. هه‌مان ژێده‌ر

۱۳. يانه‌ی هايکو، له کلاسیکی ژاپۆنه‌وه بو ئەمرۆی هايکووی کوردی:

<https://m.youtube.com/watch?v=pqq9Hz9eSbg>

۱۴. هه‌مان ژێده‌ر

۱۵. هه‌له‌به‌ست سلاخی می طریست احمد شاملو_هه‌له‌به‌ست و مهر ، د مالپه‌رئ:

<https://sheromehr.ir/%D8%B4%D8%B9%D8%B1-%>

D8%B3%D9%84%D8%A7%D8%AE%DB%8C-%D9%85%DB%8C-%DA%AF%D8%B1%DB%8C%-D8%B3%D8%AA-%D8%A7%D8%AD%D9%85%-D8%AF-%D8%B4%D8%A7%D9%85%D9%84%D9%88/

۱۶. عباس کیارستمی_درد غنضة_اکولالی_ارشيو هه‌له‌به‌ست جهان، د مالپه‌رئ:

<https://echolalia.ir/%D8%AF%D8%B1%D8%AF-%D8%BA%D9%86%DA%86%D9%87>

۱۷. باشو:برکته‌ی کهن_سایت رسمی احمد شاملو ، د مالپه‌رئ:

<http://shamlou.org/?p=640>

۱۸. يانه‌ی هايکو، له کلاسیکی ژاپۆنه‌وه بو ئەمرۆی هايکووی کوردی:

<https://m.youtube.com/watch?v=pqq9Hz9eSbg>

۱۹. شه‌مال ئاکره‌یی، هايکو ژ ناخ و خوه‌زاین، کوڤارا پۆیتیکا ژماره ۱، پایزا سال ۲۰۲۲، به‌ره‌رئ ۱۳۶.

۲۰. تیرۆژ ئامیدی ، گولدانکا سوسنا، چاپا ئیکن، ژبه‌لافکرنا یانا هايکووی کوردی ۲۰۲۰، له به‌ریۆه‌به‌رایه‌تی گشتی کتێبخانه‌کان، ل ۶ .

۲۱. نادیه کریم، ئەستێره‌ چاو داده‌گرئ، چاپا ئیکن ژبه‌لافکرنا یانا هايکووی کوردی ۲۰۲۰، له به‌ریۆه‌به‌رایه‌تی گشتی کتێبخانه‌کان، ل ۱۱ .

۲۲. محمد مه‌لا رحمان، ده‌نکی هه‌نار، چاپا ئیکن، ژبه‌لافکرنا یانا هايکووی کوردی ۲۰۲۰، له به‌ریۆه‌به‌رایه‌تی گشتی کتێبخانه‌کان، ل ۲۹ .

۲۳. سامان گه‌ردی، زه‌نگیانه، چاپا ئیکن، ژبه‌لافکرنا یانا هايکووی کوردی ۲۰۲۰، له به‌ریۆه‌به‌رایه‌تی گشتی کتێبخانه‌کان، ل ۷ .

۲۴. ملکو ئەحمه‌د، زیخ دانه‌ دانه، چاپا ئیکن، به‌لافکرنا یانا هايکووی کوردی ۲۰۲۰، له به‌ریۆه‌به‌رایه‌تی گشتی کتێبخانه‌کان، ل ۹ .

25. şahnaz yûsif, stêrk wiha diçirisin , çapkirin: cara yekê , 2020 , ji weşanen yaneya hayku ya kurdî

۲۶. يانه‌ی هايکووی کوردی ، حاله‌تی هايکو، د مالپه‌رئ:

https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0nro2d9J7iH9dixAD3xX5Sp9FPrUQQ5wkZEFVvsEFxSAQTUKaSCZ7kaGJXkf5uaxal&id=100063816606306&mibextid=Nif5oz

۲۷. به‌ری عه‌بدوللا، چروی وشه، چاپا ئیکن، ژبه‌لافکرنا یانا هايکووی کوردی ۲۰۲۰، له به‌ریۆه‌به‌رایه‌تی گشتی کتێبخانه‌کان، ل ۶ .

۲۸. يانه‌ی هايکووی کوردی، حاله‌تی هايکو، د مالپه‌رئ:

https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0nro2d9J7iH9dixAD3xX5Sp9FPrUQQ5wkZEFVvsEFxSAQTUKaSCZ7kaGJXkf5uaxal&id=100063816606306&mibextid=Nif5oz

۲۹. رزگار جه‌باری ، سینه‌ری تهر، چاپا ئیکن، ژبه‌لافکرنا یانا هايکووی کوردی ۲۰۲۰، له به‌ریۆه‌به‌رایه‌تی گشتی کتێبخانه‌کان، ل ۱۱ .

۳۰. يانه‌ی هايکووی کوردی، حاله‌تی هايکو، د مالپه‌رئ:

https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0nro2d9J7iH9dixAD3xX5Sp9FPrUQQ5wkZEFVvsEFxSAQTUKaSCZ7kaGJXkf5uaxal&id=100063816606306&mibextid=Nif5oz

۳۱. هاڤان محه‌مه‌د، گه‌ردانه‌ی میخه‌ک چاپا ئیکن ژبه‌لافکرنا یانا هايکووی کوردی ۲۰۲۰، له به‌ریۆه‌به‌رایه‌تی گشتی کتێبخانه‌کان، ل ۱۰ .

۳۲. يانه‌ی هايکووی کوردی، خوێندنه‌وه‌ی ده‌قی هايکو، د مالپه‌رئ:

https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid02g9nbc22JRqJ2d2T6WXGxKSDrdWkPH-CtwYgVgjfcscxS6Ah3Mw1R9qQGcvoxhVt46cQI&id=100063816606306&mibextid=Nif5oz

له‌تيف هه‌مه‌ت

جه‌مال شارباژێری

شێركۆ بێكێس

عه‌بدوللا په‌شێو

شه‌ویار طولای